

Анна Вилуцак, Алла Сітко
м.Київ, Україна

Художня література як об'єкт перекладознавчих досліджень

Abstract. *The article sets out to provide the study of artistic text translation. The translation of artistic text as any type of translation is characterized by its own peculiar features and is considered to be the most labour-intensive. Such type of translation is distinguished by its novelty, specialty and striving to modernize. One of the peculiar features of artistic text is a great number of stylistic figures and different expressive means in the source language, which should be rendered with all its stylistic peculiarities, sense and other nuances. Thus, the main aim of the artistic text translator will always be the maintenance of individuality and the adaptation for target language culture.*

Key words: *translating, artistic text, novelty, translation theory, strategies, techniques, cultural nuances.*

Художня література є однією форм літератури, найскладніших для перекладу, оскільки вона містить у собі набір специфічних елементів, таких як лексика, граматики, стиль, етноспецифічні елементи, які часто не мають точного еквіваленту в інших мовах. Тому, художня література є важливим об'єктом перекладознавчих досліджень, що дозволяє стверджувати про необхідність з'ясувати різні аспекти процесу перекладу та вивчити технології та стратегії, які використовують перекладачі для відтворення художніх текстів. Відтак, погоджуємося з думкою, що «кожний художній твір, кожний художній напрям, література кожної історичної доби породжує специфічні проблеми для перекладача. Праця сучасного перекладача художньої літератури мусить бути глибоко творчою, такою, що передає не лише основний зміст твору, але й образи, реалії та характерний колорит епохи, яку відображено, адже кожен оригінал за своїм образом (та кожна адресна група за своїм типом і складом) потребує свого, завжди індивідуального підходу» [1].

Позаяк художній переклад допомагає зберегти національні традиції в культурі кожного народу, мовою якого він виконується, «він захищає свою мову від вторгнення сторонніх форм, котрі знищують чи замінюють національні форми. А збереження останніх – це залог різноманітності й багатства творчості всіх народів, кожний з яких вносить свій внесок до світової скарбниці культури саме завдяки своїй національній своєрідності» [2].

Один з основних аспектів перекладацького дослідження художньої літератури – це визначення ефективних методів та стратегій перекладу, які допомагають передати не тільки смисл, але й культурні та емоційні аспекти оригінального тексту.

Дослідження у цій галузі може допомогти перекладачам розвивати свої навички та вивчати нові методики для досягнення кращих результатів під час перекладу художніх творів. Ще один важливий аспект перекладацького дослідження художньої літератури – це вивчення культурної спадщини та історії народів, які продукували оригінальні тексти.

Нарешті, перекладознавче дослідження художньої літератури може допомогти покращити міжкультурну комунікацію, оскільки дозволяє перекладачам відтворити культурні звичаї та цінності інших народів шляхом перекладу художніх творів. Це особливо важливо у сучасному світі, де глобалізація та міжнародний обмін культурою стає все більш важливим. Дослідженням у галузі перекладу художньої літератури присвячені роботи Пітера Буша, Реймонда ван ден Броека та Андре Лефевра.

Так, у роботі “Translating the Poetic Text” Пітера Буша особлива увага звертається на переклад творів поетичного спрямування. Автор описує методи та стратегії перекладу поетичних текстів на прикладі різних мовленнєвих культур, детально розглядаються техніки, які використовують перекладачами для передачі поетичного стилю та ритму оригінального тексту [3].

Одна з головних порад, яку дає автор – розуміння культурного контексту оригінального тексту та використання поетичних прийомів, таких як рима та метр, для передачі стилю та ритму оригінального твору мовою перекладу. Він також радить перекладачам не боятися експериментувати з різними перекладацькими техніками, щоб знайти найбільш підходящий спосіб відтворення тексту оригіналу [3].

Крім того, П. Буш підкреслює, що важливо не лише перекласти слова, але передати справжній зміст та емоції, що містяться в оригінальному творі. Так, задля адекватної передачі художнього поетичного тексту автор рекомендує використовувати різноманітні стилістичні прийоми, такі як метафори, алегорія та синекдоха, з метою відтворення усього діапазону емоцій та почуттів, які містять вихідний текст [3].

У роботі “The Translation of Art” Реймонда ван ден Броека досліджуються методи та стратегії перекладу художніх текстів, відзначаючи важливість ретельного аналізу оригінального тексту з обов’язковим врахуванням його культурного контексту та етноспецифічних елементів. Основний фокус цієї розвідки припадає на аналіз перекладу прозового тексту з французької мови на нідерландську. Автор наголошує на необхідності ретельного аналізу оригінального тексту, його стилю та ритму. Варто також звертати увагу на культурні відмінності мов оригіналу та перекладу, врахувати використання емоційно-забарвлених лексичних одиниць, реалій, фразеологізмів, архаїчної лексики тощо, які значно впливають на сприйняття тексту [4]. Окрім цього, неоднорідність мовлення стосовно функціонально-стилістичних характеристик, що виділяються для певного типу ситуацій спілкування, безпосереднім чином впливає на реалізацію семантики багатозначних слів.

Принагідно Р. ван ден Брок наголошує, що у випадку перекладу прозового тексту з мови-джерела на цільову мову перекладач повинен бути уважним до стилю оригінального тексту та знати, як відтворити його у перекладі, зберігаючи при цьому стиль та голос автора. Наприклад, якщо оригінальний текст написано з використанням різноманітних відгінків гумору, перекладачеві варто дібрати відповідні стилістичні фігури як спосіб передачі гумору у перекладі, щоб він був зрозумілий та прийнятний для читача [4].

Тому ми пристаємо на міркування В. Коптілова, що найраціональнішим шляхом до розуміння тексту перекладачем – виявлення діалектичного зв'язку змісту і форми художнього твору, його ідейно-художньої своєрідності – є стилістичний аналіз тексту. Результатом такого аналізу, знову звертаючись до теорії В. Коптілова, є семантико-стилістична структура (ССС) художнього тексту – абстрактна модель, яка закріплює його істотні особливості й ігнорує неістотні риси [5]. З'ясувавши для себе цю структуру, перекладач озброюється розумінням того, які елементи першотвору потребують обов'язкового відтворення в перекладі, а якими, в разі необхідності, можна й знехтувати. За словами О. Чердниченка, «у галузі художнього перекладу, очевидно, правомірним буде такий підхід [...], який, ґрунтується на врахуванні ступеня важливості елементів у структурі художнього цілого» [6].

Хотілося б також звернути увагу перекладачів, які працюють у галузі художньої літературної прози на роботу Андре Лефевра “*Translating Literature: Practice and Theory in a Comparative Literature Context*”, яка присвячена дослідженню техніки, технологій та стратегій, що можуть бути використані для передачі художніх творів з мови оригіналу на мову перекладу. Так, автор пропонує корисні поради та інструкції щодо відтворення мовного стилю, передачі ритму та темпу мовлення персонажів, перекладу діалогів та монологів, а також культурно-історичних контексту вихідного тексту мовою перекладу.

А. Лефевр наголошує на тому, що перекладач повинен бути надзвичайно уважним до того, як автор оригінального твору використовує мову та мовні засоби для створення ефекту течії свідомості, як, наприклад, у романі “*Ulysses*” Дж. Джойса задля адекватного відтворення такого ефекту у тексті перекладу. Автор також радить перекладачам уникати прямого перекладу діалогів та використовувати відповідні мовні засоби для передачі суті та атмосфери діалогу [7]. Особливо хотілося б звернути увагу на поради перекладознавця щодо перекладу роману “*One Hundred Years of Solitude*” Габрієля Гарсія Маркеса. Автор наголошує на важливості передати магічну та фантастичну складову оригінального твору, а це можна зробити за допомогою використання специфічних лексичних одиниць та образів у перекладному тексті [7].

У роботі також звертається увага на поняття “канонізація”, що позначає вибір певних літературних творів як найбільш важливих та значущих у певній культурі. А. Лефевр стверджує, що перекладач повинен бути обережним зі зміною літературного канону при перекладі, оскільки це може вплинути на сприйняття твору в новій культурі.

Ще одним важливим аспектом при перекладі прози є збереження стилю автора. Зважаючи на це, А. Лефевр розглядає кілька підходів до цього питання, включаючи використання стилістичних фігур, адаптацію стилю та використання технік імітації, прикладом чого може слугувати переклад роману Дж.Д. Селінджера “Над прірвою у зламі ракети”, де перекладач використовує імітацію задля відтворення оригінального стилю автора [7].

Ще одним важливим аспектом при перекладі творів художньої літератури, на який звертає увагу А. Лефевр, – проблема перекладу культурних концептів та ідіом. Автор стверджує, що перекладач повинен мати достатні знання про культуру та традиції як мови оригіналу, так і мови перекладу, щоб коректно передати значення та використання таких концептів та ідіом. Так, при перекладі роману “Сто років самотності” Габрієля Г. Маркеса, одним із завдань перекладачів було передати значення та ідіом, які є характерними для латиноамериканської культури [7]. З цього можемо висновувати, що вживання тих чи тих слів, словосполучень, зворотів безсумнівно впливатиме на семантику речення, оскільки вживання перекладачем певних зворотів та словосполучень впливає на принципи побудови синтаксичних конструкцій, а отже, на текст в цілому.

А. Лефевр також наголошує на тому, що перекладач має бути майстерним критиком і розуміти не тільки структуру оригінального тексту, але й його контекст та інші фактори, які впливають на зміст та форму твору. Відтак, науковець пропонує кілька підходів до перекладу прозових творів:

1. Дослідження контексту та історії твору. Перекладач повинен розуміти історичний та культурний контекст оригінального твору, а також інші фактори, які впливають на його зміст.

2. Адаптація тексту. Автор радить перекладачеві не бути вірним до кожного слова оригінального тексту, адаптувати його до мови та культури перекладу.

3. Використання еквівалентів. А. Лефевр розглядає варіанти використання еквівалентів при перекладі, зокрема, еквівалентів на рівні слів та фраз, а також на рівні сюжету та символів.

4. Врахування стилю та стилістичних фігур. Автор підкреслює важливість передачі стилю та метафор в оригінальному тексті при перекладі.

Отже, різноманітні відхилення від параметрів, заданих оригіналом, як погоджується багато вчених, можуть слугувати певним мірилом якості перекладу. Принагідно додамо, що й позитивні моменти також є індикатором якості проробленої перекладачем роботи [2].

Позаяк переклад художніх творів не є простим завданням, а, отже, потребує від перекладача багато знань та досвіду. Художня література містить знання про культуру та мову оригінального тексту, багато мовних та культурних нюансів, які можуть викликати складнощі при перекладі.

Тому дослідження у галузі перекладу художньої літератури є важливим для вивчення прийомів, способів перекладацьких методів та стратегій перекладу, а також відтворення відтінків мовлення та особливостей вихідного тексту, що дозволять адекватно передати зміст оригінального твору зі збереженням форми. Застосування таких методів може допомогти перекладачам відтворити змістову своєрідність художнього твору та зберегти його національно-культурну складову, що і є, власне, метою перекладу.

Література

1. Сітко, А.В. (2012). Проблема відтворення граматичної семантики інтерогативів засобами цільової мови (267–274). *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики* (22). К.: Логос, 2012.
2. Набігуз, А. & Сітко, А. (2019). Використання комплексного підходу до художнього перекладу (33-40). *Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць*. К.: Аграр Медіа Груп.
3. Bush, P. (2015). *Translating the Poetic Text*. Bloomsbury Publishing. R., van den Broeck, R. (2007). *The Translation of Art*. Amsterdam University Press.
4. Коптілов, В. В. (2002). *Теорія і практика перекладу : підручник*. К. : Юніверс.
5. Чердніченко, О. І. (2007). *Про мову і переклад*. К. : Либідь.
6. Lefevere, A. (1992). *Translating Literature: Practice and Theory in a Comparative Literature Context*. Modern Language Association of America.